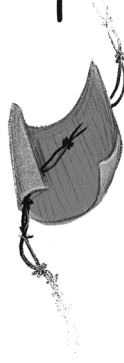

Василь Стус

Вибране

Харків
«Фоліо»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Зі збірки «ЗИМОВІ ДЕРЕВА»

(1970)

* * *

Куріють вигаслі багаття,
собаки виють до зірок,
а в річці місяць, мов латаття,
доріс до повні і розмок.

І в ртутній спеці фіолету
він невимовне довго чез,
лишившись тільки для прикмети,
як цятка сяєва небес.

Самотність аркою провисла
над райські кущі в пригри снів.
Шукай по них щасливі числа,
так, як раніше ти умів:

той день, як від земної тверді
найперше сонце відійшло,
і той, що мітить знаком смерті
ще нерозгадане число.

А ти іще посередині,
ще посередині твое.
Отож, радій вечірній днині,
допоки в ребра серце б'є.

IX.1967

* * *

Сиве небо обрієм пролилося.
Лиловіє Труханів острів.

І Дніпро у моїх очах,
катери і автомобілі.
І не розхлюпати себе,
і не витримати,
за тамбережні гони
серця не виплескати.

Гримить радіо. Надсадно тріщать сороки.
Натужно здійсмається автобус угору.
А ти відкритий — для всіх чотирьох вітрів,
відкритий, як шлюз,
з котрого
не витікає вода.

Жалами витягнулись трамваїв гальма.
Човен моторний, задерши ніс,
полишає чорну розбіглу тінь.
Баржа — під жовто-зеленими вогнями,
за баржею — жовтувата вода.

Вижовкни, світе мій,
споловій мою душу, ранній,
хай запізно омолодиться,
та зарано ще — старіти.
Вижовкни, світе мій,
від води і від берега вижовкни,
споловілим піском упави
на захмелену душу,
поки я, мов баржа, обважнений,
як шлюз з невитіклою водою,
поки пізні плавці на воді —
застряглими спогадами у горлі.

Бронзові, як жарини,
з давнини, з теміні упокореної
вихопляться ліхтарі,
як півні з прохолоди.
Ліхтарі — то про тишу вистояну,
ліхтарі — то про спогад вистражданий,
ліхтарі — то трішечки теплоти,
а більше туги.

А тобі ж хіба до тужинь?
Ти даремно не увіруєш в доброчесність,
у власну не увіруєш глупоту,
в те, що всі твої совісті і гризоти
вигадані, як злодії ночі.
Вони обкрадають тебе,
вигадані з тобою живуть
(ждуть, припишкли,
поки засвітяться ліхтарі),
потім накочуються
і п'ють з тебе душу:
присмоктами хвиль,
присмоктами недолюбленого,
присмоктами незбагненного,
присмоктами недопитих спогадів.

А ти не бережешся, ні?
А ти — не бережешся?
Думаєш — вистачить на віки?
На рік бодай — вистачить?
Не муч мене.

О не муч,
річко спогадів,
забуття мого,
річко тиші.

Сиве небо, пролите обрієм,
витишений Труханів острів,
тамбережні колючі присмерки —
то все не кожної ж миті
западає, виповнюючи
тебе наче шлюз, із котрого
ніколи не витікає вода.

IX.1964

БЕЗСОННОЇ НОЧІ

Думи визбираю, мов зерня,
ніби стернями колоски.
Колять сльози. Колючі сльози.
Остюками — в очах.

Ніч протовпиться, як п'яниця,
по кімнаті, по стінах шастає.

І мовчить, і мовчить. Домовий
так ходив би. Мовчав би.

За вікном гуркотять літаки,
ніби відьми — на шабаш.
Понад дахами,
понад затихлими,
понад притахлим Києвом — гуркотять.

Емігрантом. Їй-богу. Ліжко.
І на ковдрі — од вікон — грати.
І подушка моя скуйовджена,
і скуйовджена голова.

Що ви ловите, телевізорні
Збожеволілі антени — погорільці?
Що ви ловите — запалим ротом —
комини почорнілі?

Вам повітря забракло? Диму?
Розум спертій, як спирт, горить?
Другу ніч уже, другу — не спиться.
Жовкнуть у вікні ліхтарі.

XI.1964

* * *

Осліпле листя відчувало яр
і палене збігало до потоку,
брело стежками, навпрошки і покотом
донизу, в воду — загасить пожар.
У лісі рівний голубий вогонь
гудів і струнчив жертвенні дерева.
Зібравши літніх райдуг оберемок,
просторив вітер білу хоругов.
Осамотілі липи в вітрі хрипли,
сухе проміння пахло сірником,
і плакала за втраченим вінком
юначка, заробивши на горіхи.
І верби в шумі втоплені. Аж ось
паде як мед настояно-загуслий
останній лист. Зажолобіє з гусінню —

і жди-пожди прийдешніх медоносів.
Так по стерні збирають пізній даток,
так вибілене полотно — в сувій,
так юна породілля стане матір'ю
в своєму щасті і в ганьбі своїй.
Схилились осоки до води,
на шум єдиний в лісі. Яр вирує,
а осінь день, як повечір'я, чує.

Кружляє лист в передчутті біди.

XI.1962

* * *

Жовтий місяць, а ще вище — крик твій,
а ще вище — той,
хто крізь зорі всі твої молитви
пересіяв, мов на решето,
він, німуючи, відкрився в тверді,
ніжністю спотворив і заляв,
і тобі, потвори, спересердя
добру мову й розум одібрав.

А підвівши добрі дві долоні,
а зітерши подуми з лица,
він промовив: радісні комоні
випущені з стаєнь правітця,
радісну стежу вам прокопитять
і заграє обраділий степ...

А світання золоте обіддя
котиться, округле і пuste.

IX.1967

* * *

Увечері везли віолончель,
немов джмеля, дрімотного й німого,
як запліталась порохом дорога,
лягаючи трубою на плече.

Як бубон, бився волохатий жаль,
на поворотах автострада тихла
і ластівок ласкаве чорне пікколо
ліпилось як гніздо до етажа
безлистих посвистів осінніх крон
(плането душ! Ти вигорілий кратер!)
Рвав вітер на шматки далекий трактор
і поніч рвав, мов стінки хорих бронх.
Шуміли шини, шастали колеса
і пересохлий сипався пісок
у кузов. Угорі літак прокреслювався,
мов у відьомське зловлений ласо —
робив віраж управо — аж до місяця
і крихкотіли зорі на льоду
нічного безгоміння. Раптом виткався
ставок під фарами. Болотний дух
убгався в плеса, кумканням застелені.
Шофер, почувши жаб'ячий оркестр,
на гальма тиснув: од шляху за метр
ставок доходив форм віолончельних.
А в кузові її німий округ
гамує хрипи хорого музики.
Пливають над ставом перехлипи тихі
і дикі перехлюпи темних рук.

Х.1963

ЗИМОВІ ДЕРЕВА

Згорнули руки — не викричатись
(як викричатись — без рук?).
Засніженим віттям витишитись
тополі і не беруться.
Спочили ясні, мов свічі,
холодом, як вогнем,
применшені і порідшалі
з грудневим недобрим днем.
Спочили до дна у роздумах,
наповнені, наче амфори,
піщаним повітрям морозним

української Африки.
З них кожна за розпач вища,
як герметична ніч,
цурупалком нервів свище
крізь праліси протиріч.
І лячно, немов антена
ловить радарною кроною
візерунчастий день,
гаптований криком вороновим,
гаптований дзвоном трамваїв,
гострим сміхом дітей
і круглим міліцейським бісером
на розі Хрещатика.

XII.1964

* * *

Те, що було тобою, стало сном.
Вже й сон розтав, як крига в чорній хвилі.
Минулося! Нема мені дозвілля!
Пантрує обережно за ставком
бляшане листя. День крутоберегий
уклався спати, ніби шарий віл.
Кажи — прощай! Перемкнули черги
розлітанням! Добраніч, суходіл!
Минулося! Немає більших слів!
В душі, немов на пересохлім ставі,
вітрила, геть подерті поприспали...
Такого ти впокорення волів?
Перепочинь, немає більше снів!
І гайвороння геть заговорило
нерадісним шелепанням розкрилля
нерадісну покору куширів.

X.1966

З М І С Т

Дорога долі Василя Стуса	3
Зі збірки «Зимові дерева» (1970)	
«Куріють вигаслі багаття...»	7
«Сиве небо обрієм пролилося...».	7
Безсонної ночі	9
«Осліпле листя відчувало яр...»	10
«Жовтий місяць, а ще вище — крик твій...»	11
«Увечері везли віолончель...»	11
З гармошкою хлопці пройшли...	13
Весна йде несміливо...	13
Зимові дерева.	12
«Те, що було тобою, стало сном...»	13
«Утік з казарми, прослав шинельку відкинув ратиці...»	14
Гайдамацьке	14
«Глухо сосни скриплять на світанні...».	15
«Висамітнів день. Висмоктали сили...».	16
«Як нам порозумітись — душа в душу...».	16
«Я марно вчив граматику кохання...»	17
«Удруге кульбаба в долині пророста...».	17
«Хрещатиком вечірнім під неоновим...»	18
«З обличчям першокласниці-школярки...»	19
«Гарноброва, пожежностанна...».	19
В. Попелюх	20
Пісенька для В.	21
Проводи	22
«Не відповідаєш? Мовчиш? Заціпило...»	23
«Скорбний хорал за стіною...».	23
«Вона заслухана у себе...»	24
«Бідне серце...»	24
«Сьогодні — неділя...».	28

«Друзі на тебе чекають...»	29
«Бредуть берези, по коліна в небі...»	32
«Не співатиму. Казатиму. Отак...»	33
«Нехай горить трава по осені...»	34
Натурщик	35
«Вона хилиталася цілий день...»	36
«Небо. Кручі. Провалля. Вода...»	36
«Дні стали сторч. І рік — мов чорний бір...»	37
«Мовчазно...»	38
Пісня конфедератів	38
«Несамовито-синій вороновий...»	39
На грані	40
Озеро Кисегач	40
Кольоровий образок	41
«Голова невагома...»	41
«Дві дівчинки...»	43
«Отак і вікувати...»	44
«Верби навесні — немов човни...»	44
Повернення Орфея	45
Гайворонське	46
«З надвечір'я визирає ніч...»	46
Зі збірки «Веселий цвентар» (1970)	
Над осіннім озером	47
Вертеп	47
«Мені здається, що живу не я...»	48
«Порідшала земна тужава твердь...»	49
«Біля метро “Хрещатик”...»	49
«Посадити деревце...»	50
«Їх було двоє — прибиральниця і двірник...»	50
«Тато молиться Богу...»	51
«На Лисій горі догоряє багаття нічне...»	52
«Відлюбилося...»	52
Мумія	53
«Ось вам сонце, сказав чоловік з кокардою на кашкеті...»	54
«Я йшов за труною товариша й думав...»	55
«Попереду нарешті порожнеча...»	56
«Пам'яті А. Горської...»	57
«Вони сидять за столом...»	57
«Сповнений почуттям вдячності...»	58

«Я знав майже напевно...»	59
«Пам'яті М. К. Зерова...»	60
«Так явно світ тобі належать став...»	61
«Ця п'єса почалася вже давно...»	61
«Змагай, знеможений життям...»	66
«Мов жертва щирості — життя...»	67
«У тридцять літ ти тільки народився...»	67
«Людина флюгер. Так. Людина флюгер...»	68
«Вмирає пізно чоловік...»	69
Вертання	69
«Молочною рікою довго плив...»	70
«Рятуючись од сумнівів...»	71
«Як страшно відкриватися добру...»	71
«Напередодні свята...»	72
«Сьогодні свято...»	73
«Утрачені останні сподівання...»	73
«Цей корабель виготовили з людських тіл...»	73
«У Прохорівці — сни, мов ріки...»	74
«Чоловік підійшов до меморіуму...»	74
«Я сидів на весіллі...»	75
«Сидимо біля погаслого вогнища...»	75
«То все не так. Бо ти не ти...»	76
«Спочатку вони вбивали людину...»	76
«Вечірній сон. І спогади. І дощ...»	77
«Цей біль — як алкоголь агоній...»	77
«Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...»	77
«У цьому полі, синьому, як льон...»	79
«— Громадяни, дотримуйтеся тиші...»	80
«Чого ти ждеш? Скажи — чого ти ждеш...»	81
«Вдасться чи ні...»	82
Марко безсмертний	83
«Раз на тиждень...»	84
«Один лиш час і має совість...»	85
«— Надворі дощ? — я запитав...»	85
«Ми сиділи за пляшкою шампанського...»	86
«Вночі його мучили блохи...»	86
«День величався і пишався...»	87
«— Досить крові, — продекламував кат...»	87
«Сто дзеркал спрямовано на мене...»	87
«Я блукав містом своєї юності...»	88

«Націлений у небо обеліск...»	.88
«В мені уже народжується Бог...»	.89
«І поблизу — радянський сад...»	.90
«Зазираю в завтра — тьма і тьмуща...»	.90
Зі збірки «Час творчості — Dichtenszeit» (1972)	
«Напевне, так і треба...»	.92
«Мені зоря сяла нині вранці...»	.92
«Яке блаженство — радісно себе...»	.93
«Як добре те, що смерті не боюсь я...»	.93
«Ще й до жнив не дожив...»	.94
«Наснилися мені мої кохані...»	.94
«Блажен, хто тратити уміє...»	.95
«У затишку прожити не судилось...»	.95
«Гаряча ложка юшки — як молитва...»	.96
«Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...»	.96
«Вік би не бачити й не чуть...»	.97
«Ці яблука тримала у руках...»	.98
Спогад	.98
«Коли б ти знала, як ми є удвох...»	.98
«Я разом зі смертю — пліч-о-пліч лечу...»	.99
«Синочку мій, ти ж мами не гніви...»	100
«Здається, нас ніколи й не було...»	100
«Не потурай жалям. Бо то дарма...»	101
«Бажання жити — тільки-но на дні...»	101
«Тебе пойнято дрожем світовим...»	102
«Недоля вже нитку сурову снує...»	103
«Горить гора. Горить і ліс, і небо...»	104
Шевченко. Дорога до Орська	105
«Ми з темні виходимо на світ...»	106
Пісня	106
«Дорога самовтечі, непідвладна...»	107
«Між клятих паливод, іуд і христів...»	108
«Розспіваний сніг, розлінований лижами, ранній...»	109
«Возвелич мене, мамо. А я ж бо тебе возвеличу...»	109
«Мов кінокадри — буйне це життя...»	110
«Це час покар. Останне — хто еси...»	111
«Ти власну плоть утратив і життя...»	111
«Вервечка заборонених бажань...»	112
«Є дві надії. Перша: білий світ...»	113
«Ледь очі стулиш — дерево росте...»	113

«Нас обкрадає здатність до звикання...»	114
«Синочку, чуєш, я тебе забув...»	115
«Ми, пустоцвіти Божих існувань...»	116
На незабудь — дружині	116
«Синочок спить, порозметавши ручки...»	117
«Наснився син, і море, і лагуни...»	117
«Криваві бутони душі обпікаються, ніби золою...»	118
«Ти ще зовеш мене — а я вже рушив...»	118
«Корися, сину мій. Корися, сину...»	119
«Болото, луки, річка, очерет...»	120
«Кому жити, а кому не жити...»	120
«Одна — червона скеля...»	121
«Я марно вчив граматику кохання...»	122
«А ти все мовчиш, і мовчиш, і мовчиш...»	122
«Десь музика лунає. Мов з-під криги...»	123
«Не квиль, нічна душе! Даремні зойки...»	124
«Моя кохана! Ластівко! Жоно...»	124
«Клади сліпий свій крок межі проваль...»	125
«Упасти Господові в ноги...»	126
«Де свинула Софія світанкова...»	127
Зі збірки «Палімпсести» (1971–1977)	
«На колимськiм морозі калина...»	128
«Мертвий сон галактик як не здушить нас...»	128
«Весь обшир мій — чотири на чотири...»	129
«Присмеркові сутінки опали...»	129
«На Колимі запахло чебрецем...»	130
«Гойдається вечора зламана віть...»	130
«Я так і не збагнув...»	132
«Сто дзеркал спрямовано на мене...»	132
«Цей став повісплений, осінній, чорний став...»	132
«Здається, чую: лопають каштани...»	133
«Пливають видіння, пагорбами криті...»	133
«Аби лиш подолати гнів...»	133
«Прикрийся мідною горою...»	134
«Геть спогади — сперед очей...»	134
«Звелася длань Господня...»	135
«Лискучі рури власним сяйвом сліпнуть...»	135
«Сосна із ночі випливла, мов щогла...»	135
«Яка нестерпна рідна чужина...»	136
«Церква святої Їрини...»	136

«Душа ласкава, наче озеро...»	137
«У німій, ніби смерть, порожнечі свічад...»	137
«Зажурених двоє віч...»	138
«Стань і вдивляйся: скільки тих облич...»	138
«І стіл, і череп, і свіча...»	139
«Світання — мов яйця пташині...»	139
«У порожній кімнаті...»	140
«Як тихо на землі! Як тихо...»	140
«Цей білий грім снігів грудневих...»	141
«Ти тут. Ти тут. Вся біла, як свіча...»	141
«Схились до мушлі спогадів — і слухай...»	142
«Вона і я поділені навпіл...»	142
«Зима. Паркан. І чорний дріт...»	143
«Хлющить вода. І сутінь за вікном...»	143
«Посоловів од співу сад...»	143
«Іди в кубельце спогаду — зогрійся...»	144
«Верни до мене, пам'яте моя...»	145
Синові	145
«Будні тут тобі про свято...»	145
«На однакові квадрати...»	146
«Невже ти народився, чоловіче...»	146
«Тут сни долають товщу забуття...»	147
«Тільки тобою білий святиться світ...»	147
«Сумні і сині, наче птиці...»	147
«Нерозпізнанне місто дороге...»	148
«Невідомі закипають грози...»	148
«Неначе стріли, випущені в безліт...»	149
«Як добре те, що смерти не боюсь я...»	149
За літописом Самовидця	150
За читанням Ясунарі Кавабати	150
«Мов лебедина, розкрилила...»	151
«Уже моє життя в інвентарі...»	151
«Мені зоря сяла нині вранці...»	152
«Оце твоє народження нове...»	152
«Бальзаку, заздри: ось вона, сутана...»	153
«Така хруска, така гучна...»	153
«Вже цілий місяць обживаю хату...»	154
«Ще й до жнив не дожив, зелен-жита не жав...»	155
«Господи, гніву пречистого...»	155
«Алея — довга і порожня...»	155

«На Лисій горі догоряє багаття нічне...»	156
«Наді мною сине віко неба...»	157
«Ти десь живеш на призабутім березі...»	157
«О, скільки слів, неначе поторочі...»	158
«Як моторошний сон — ці дні і ночі...»	159
«Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...»	159
«Довкруг — обрізано жалі...»	160
«Той образ, що в відслонах мерехтить...»	160
«Ти підійшла — а я тебе не ждав...»	161
«І віщий голос подали вітри...»	161
«Ще кілька літ — і увірветься в'язь...»	161
«У темін сну занурюється шлях...»	161
«Замерехтіло межі двох світів...»	163
Михайлині К...	164
«Схилившись до багаття давніх спогадів...»	164
«Уже тоді, коли, пірнувши в ліс...»	165
«Немов крізь шиби, кроплені дощами...»	166
«Коли тебе здолає тлум смертей...»	167
«Потрібен янгол помсти. Мій захисник...»	168
Трени М. Г. Чернишевського	168
«Невже оце ти й є, бідо...»	171
«Цей берег зустрічей — і не збагнеш...»	171
«О, там були правдиві антрацити...»	172
«Як вікна в позапростір, позачас...»	172
«М'яко вистелив іній...»	172
«Кривокрилий птах: коротке...»	173
«Цей біль — як алкоголь агоній...»	173
«Син — ще малий — вигулькував, як птах...»	174
«Послухай вересня — і він повість...»	174
«Як лев, що причаївся в хащах присмерку...»	175
«Земля гойдається під нами...»	176
«Як хочеться — вмерти...»	176
«Немає Господа на цій землі...»	178
«Те, що було за смертю, я пізнав...»	178
«Коли найперші сполохи світання...»	179
«Такий близький ти, краю мій...»	179
«І стало тихо, і святочно, й вічно...»	180
«Прощайте ви, чотири мури...»	180
«Ще вруняться горді Славутові кручі...»	181
«Калюжа, мов розчавлений павук...»	181

«І жайворони дзвонять угорі...»	182
Пам'яті А. Г...	182
Пам'яті М. Е...	183
«Наснилося, з розлуки наверхлося...»	183
«Прийшло — по зустрічі прощання...»	184
«Вглядаюся в осінні стерні...»	184
«Коли б не ти — оця зима...»	185
«Ці сосни, вбрані в синій-синій іній...»	185
«Бриніли по обранених ярах...»	186
«Вона лежить, як зібгана вода...»	186
«Збудився врано синій-синій птах...»	187
«Коли б, коли б ви мали, голуби...»	187
«Болото, луки, річка, очерет...»	188
«Весь обшир мій — чотири на чотири...»	188
«Самого спогаду на дні, як зірка у криниці...»	189
«Ми вже твої коханці, смерте...»	189
«Сховатися од долі — не судилось...»	190
«Ущухло серце джерела...»	190
«На золоту солому...»	191
«І пензель голосу сягає сфер...»	191
«Який бездонний цей горішний сон...»	191
«Плач, небо, плач і плач. Пролій невтримне море...»	192
«Між співами тюремних горобців...»	193
«Уже тебе шукають сновидіння...»	193
«Гармонійоване страждання...»	193
«Цей спалах снігу, тьмяно-синя тінь...»	194
«Зворохобилися айстри...»	194
«Наснилося, що я на тім дворі...»	195
«Тюремних вечорів смертельні алкоголі...»	196
Спогад	196
«І як ти озовешся — з такої німоти...»	197
«Горить сосна — од низу до гори...»	197
«Значи себе спадною хвилею...»	198
«Всі райдуги відмайорили...»	198
«Місячне сяйво лле...»	199
«І дім наліг на дім...»	199
«Сьогодні прощальна пора настає...»	200
«Сни складено у стоси...»	201
«Хоч покоти м'ячем по цій дорозі...»	202
«І все то — за: дарунок сили...»	202

«За мною Київ тягнеться у снах...»	203
«Так хороше і моторошно так...»	203
«Світу — півдня і півночі...»	204
«Нарешті — ось ви, присмерки душі...»	204
«Ще трохи краще край Господніх брам...»	204
«Так ми відходимо, як тіні...»	205
«Ждання — витратне. Ти — пунктир смертей...»	205
«Ту келію, котра над морем...»	206
«Вже вечір тіні склав у стоси...»	206
«Жовтава більше, ніж зелена...»	207
«Горобчик цвіркнув на бантині...»	207
«Ніч — хай буде тьмяніша за темну...»	208
«Зачервоніє горобина...»	208
«О земле втрачена, явися...»	209
«Золотокоса красуня на милицях...»	210
«Довкола стовбура кружляємо...»	211
«І знов Господь мене не остеріг...»	212